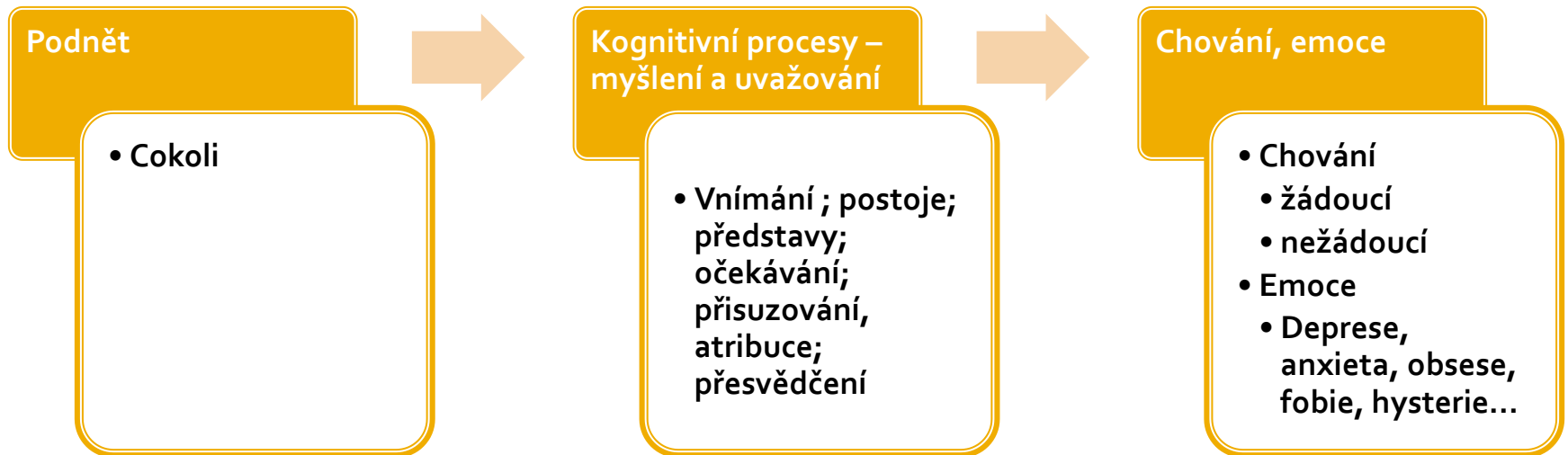

Kognitivně behaviorální perspektiva

Kognitivní procesy

Změny těchto procesů => změny v chování.

Kognitivní zhodnocení

Kognitivní procesy

- Vnímání ; postoje; představy; očekávání; přisuzování, atribuce; přesvědčení
- Specifické vzorce myšlení a uvažování

Chování

- žádoucí
- nežádoucí

Techniky: self-reporty,
rozhovory,
klasifikace chování,
přímé pozorování,
sociometrie

Self-reporty

- důkladné zprávy zaměřené na
 - Postoje
 - Vlastní schopnosti (*self-efficacy*)
 - Atribuční styl

Atribuční styl – tři dimenze

- Interně-Externí
- Globálně-specifická
- Stabilně-nestabilní

Žák – interně/globálně/stabilní =

tendence k **sebeobviňování**, problémy vnímá jako **součást všech kontextů** a jako **permanentní** = Tendence k nemotivovanosti.

Interní či externí lokalizace regulace (srov. s naučená bezmocnost)

- Interní – vidí příčiny svého chování jako ovlivnitelné (větší šance na zlepšení chování)
- Externí – příčiny jsou mimo jejich kontrolu

Rozhovory

Žáci popisují své myšlenky, které spojují s svým chováním.

Rodiče popisují co si myslí o problémovém chování svého dítěte s ohledem na minulost.

Učitelé popisují žákův problém, očekávání od žáka, schopnosti žáka řešit problém.

COGNITIVE ASSESSMENT PUPIL QUESTIONNAIRE

This form can be used as a means of assessing a pupil's thoughts, attitudes, expectations and beliefs in the school context.

Circle appropriate number on each continuum and underline or add relevant words

Unless otherwise indicated: 1 = Poor 3 = OK 5 = Excellent

BEHAVIOUR:

What do you THINK about your behaviour in:

- 1) Classrooms 1 2 3 4 5 2) Corridors 1 2 3 4 5
 3) Assembly 1 2 3 4 5 4) Toilets 1 2 3 4 5
 5) Playground 1 2 3 4 5 6) Outside school 1 2 3 4 5

7) How do you generally behave? 1 2 3 4 5

Interfering Helpful Unhelpful Rude Polite Violent Friendly Talkative Loud Quiet Hardworking Lazy

8) What do you THINK about changing your behaviour?

1 2 3 4 5
 Unable to change May be able to change Able to change

I don't have the power I do have the power I don't want to I want to
 Teachers stop me Teachers will help me Pupils stop me Other pupils will help me

9) What do you think of yourself? 1 2 3 4 5

Confident Lacking in confidence Attractive Unattractive Clever Stupid Interested Disinterested

10) In general, do you THINK teachers' behaviour towards you is:

1 2 3 4 5

Helpful Unhelpful Unfriendly Polite Rude Friendly Caring Aggressive Interested Not interested
 In particular?

11) What do you THINK about the behaviour of other pupils towards:

YOURSELF: EACH OTHER: TEACHERS:
 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5

12) What do you think of your school? 1 2 3 4 5

Too small Just the right size Too big Poorly decorated Pleasantly decorated
 Badly designed Too hot Too cold Badly lit Too noisy Too crowded

WORK:

13) What do you THINK about the level of work?

1 = Too difficult 2 = Difficult 3 = Just right 4 = Easy 5 = Too easy

Mathematics	1	2	3	4	5	<input type="text"/>	1	2	3	4	5
English	1	2	3	4	5	<input type="text"/>	1	2	3	4	5
Science	1	2	3	4	5	<input type="text"/>	1	2	3	4	5

14) What do you THINK about the relevance of the work to you?

1 = None 2 = Little 3 = Some 4 = A lot 5 = Completely

Mathematics	1	2	3	4	5	<input type="text"/>	1	2	3	4	5
English	1	2	3	4	5	<input type="text"/>	1	2	3	4	5
Science	1	2	3	4	5	<input type="text"/>	1	2	3	4	5

15) What do you THINK about the level of achievement?

1 = Poor 2 = Not very good 3 = Average 4 = Good 5 = Very good

Mathematics	1	2	3	4	5	<input type="text"/>	1	2	3	4	5
English	1	2	3	4	5	<input type="text"/>	1	2	3	4	5
Science	1	2	3	4	5	<input type="text"/>	1	2	3	4	5

16) Do you THINK you can do better?

1 = Not at all 2 = Possibly 3 = Some 4 = Quite a lot 5 = A lot

Mathematics	1	2	3	4	5	<input type="text"/>	1	2	3	4	5
English	1	2	3	4	5	<input type="text"/>	1	2	3	4	5
Science	1	2	3	4	5	<input type="text"/>	1	2	3	4	5

17) What do you THINK about your effort?

1 = Poor 2 = Not very good 3 = Average 4 = Good 5 = Very good

Mathematics	1	2	3	4	5	<input type="text"/>	1	2	3	4	5
English	1	2	3	4	5	<input type="text"/>	1	2	3	4	5
Science	1	2	3	4	5	<input type="text"/>	1	2	3	4	5

Any other comments?

Klasifikační škály chování

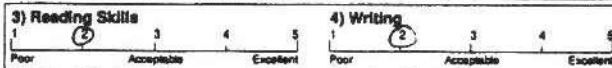
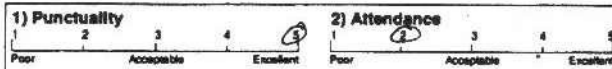
- Učitel je může využít ke klasifikaci žákova chování
- Vhodné ke srovnání záznamů několika učitelů

Assessment Profile

Pupil Charlotte E2L Stage: 1 2 3 4 Date 30/11/94
 Class Gold N.C. Year 5 Home Language
 Gender M Medical Teacher Ms Murray

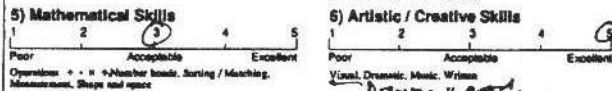
Please consider the child's behaviour and learning over the past month and then circle a number (1 - 5) on each continuum (eg Four - Excellent) where you assess the pupil generally to be.

Please underline any of the example words, or if you want, add any of your own, which describe or indicate the areas of the pupil's difficulties or abilities.

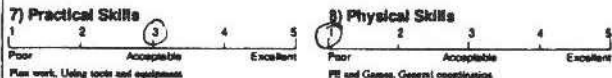
(1) Beginner, (2) Not fluent, (3) Moderately fluent, (4) Fluent, (5) Exceptionally fluent

Strings of letters / A succession of word boundaries / Uses simple phrases respectively / Writes full sentences / Makes independent attempts at words / Drafting / Independent or fluent writer. Neatness, Legibility

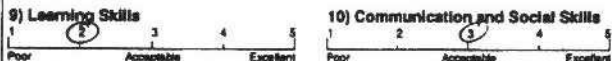
Openness + ... + Number bonds, Sorting / Matching, Measurement, Shape and space

Visual, Dramatic, Music, Written
Drawing v. good.

Plan work, Using tools and equipment

PE and Games, General coordination

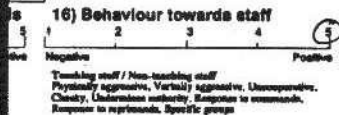
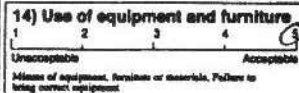
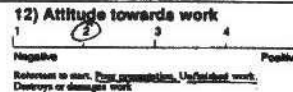
Concentration, Memory, Making connections between ideas, Individual work, Group work, Collaborative work, Distinguishing between class situations and 1:1 situations with teacher, Sharing work, Finishing work

Communication with adults, Communication with peers, Leadership skills, Inclusion, Unwilling to join in, Making friends, Working with others

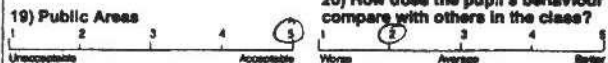
Good depends who person.

Designed and produced by Severn Support Team Speech Group

P.T.O.

Whispering, shouting, interfering with others, leaving classroom

Corridor / Playground / Assembly / Toilet / Office, Physical / Verbal aggression to staff / Pupils, Intentional / unintentional interference with others, Lining up, Inappropriate movement, Inappropriate noise, Misuse of equipment or furniture, Careful, Loner

To staff OK.

Please prioritise and briefly describe 2 areas of particular concern:

No. (15) Develop working relationships with other pupils - group work.

No. (11) Work on self-esteem.

Other comments (including positive observations):

Medicine?

Designed and produced by Severn Support Team Speech Group

Primary Assessment Profile Score

Pupil Charlene Class 6sd E2L Stag

Date 30.11.14

1) Punctuality	1	2																		
2) Attendance	1	2																		
3) Reading Skills	1	2																		
4) Writing	1	2																		
5) Mathematical Skills	1	2																		
6) Artistic / Creative Skills	1	2																		
7) Practical Skills	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5										
8) Physical Skills	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5										
9) Learning Skills	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5										
10) Communication and Social Skills	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5										
11) Attitude towards self	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5										
12) Attitude towards work	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5										
13) Attitude towards school	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5										
14) Use of equipment and furniture	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5										
15) Behaviour towards other pupils	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5										

The Primary Score Sheet allows a class teacher or SENCO to collate three different sets of results thus making comparisons over time easy.

Secondary Assessment Profile Score Sheet

Sheet no. <u>1</u>		Punctuality	Attendance	Reading	Writing	Maths	Artistic	Practical	Physical	Learning	Social	Self	Work
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
11.30.14	MATHS	5	5	5	4	5			4	3	5	4	
	ENGLISH	5	5	2	2		3	3		2	2	3	2
	SCIENCE	5	5	3	3	3	3	4	3	4	2	2	3
	TECHNOLOGY												
	GEOGRAPHY	5	5	2	2		5	4	3	4	1	2	2
	HISTORY												
	ART	4	3	3	3		1	1		2	1	2	1

The Secondary Score Sheet allows a Form Tutor or a Head of Year to collate forms from a number of staff and to collate the results in an easy to evaluate format.

Jas

Přímé pozorování

Vhodné zejména při odvozování žákových myšlenek, postojů a očekávání, která vyjadřuje svým chováním

Lze ho strukturovat za pomoci

- záznamu pevných intervalů
- záznamu frekvence chování
- kognitivního monitorování nebo
- ABC záznamů

MATHS Self-Monitoring Sheet

Date Day

I brought the right equipment:

A pen *A Ruler*
The text book *Calculator*

How quickly did I settle down?

Not very *Quite* *Very quickly*

How hard did I work?

Not very *Quite* *Very hard*

How hard was the work?

Not very *Quite* *Very hard*

What couldn't I do?

In the example below, each segment of a wheel represents 1 minute. Liz colours in a segment for each minute she works on each task. This would be done using a suitable timer.

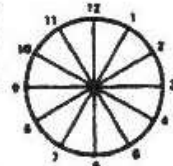
Day Date

Liz is trying hard to work on her own

TASKS:

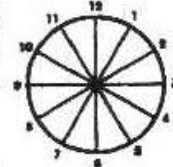
To

for minutes

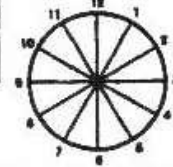
To

for minutes

To

for minutes

Today I think I did: *Not very well* *OK* *Very well*

Sarah thinks Liz worked today

In particular, she

Figure 3.4 Example of pages from cognitive monitoring books

Sociometrie

- Poskytuje informace
 - o názorech a postojích vůči ostatním žákům
 - o míře přijetí druhými studenty
- Sociogram
 - vizuální reprezentace vztahů uvnitř skupiny
 - nominace spolužáků – dle specifických otázek (vyber 3, se kterými se nejčastěji povídáš)
 - záznam pozitivních či negativních nominací
 - nakonec lze diskutovat o chování druhých, o jejich vlastnostech

Třída:	Škola:	Datum:	
Moje číslo:	Jsem: žena / muž		
Využij čísla spolužáků z třídního seznamu k odpovědím na každou z otázek:			
1. Tři spolužáci, se kterými nejraději trávím volný čas			
2. Tři spolužáci, se kterými se nejméně rád/ráda trávím volný čas			

Pepík	1
Jarmilka	2
Honzík	3
František	4
Eva	5
Jana	6

Jak zhodnotit problém

Vybereme některou z metod

- Identifikujeme

- žákovy problémy v chování (kontexty, frekvenci, trvání, intenzitu problémů v chování)
- procesy myšlení a uvažování, žákův atribuční styl, úroveň jeho vnímání vlastních schopností (self-efficacy), zda je jeho regulace spíše vnitřní nebo vnější
- silné a slabé stránky s ohledem na schopnosti řešit problémy a komunikovat
- Úroveň motivace pro změnu

- Naznačit formulaci problému založenou na tomto zhodnocení

Kognitivní formulace

Příklad

Popis

Chlapec odmítá odpovídat na otázky z pracovního listu v dějepise. Pokud na něho učitel tlačí, naštvě se. Dříve potíže se čtením, nízké sebevědomí.

Důvody – vnitřní

Chlapec spojuje problémy se čtením s nedostatkem svých schopností a vnímá tento nedostatek jako nezměnitelný. Vnitřně atribuční styl – poráženecký, což mu brání pokusit se o rozvoj svých dovedností.

Důvody vnější

Rodiče ho kritizují za malý posun ve čtení a srovnávají ho se sestrou, která čte velmi dobře. Příliš zdůrazňují souvislost jeho neúspěchu s nedostatkem schopností.

Příklad - pokračování

Udržovací faktory

Potíže se čtením a související negativní myšlenky vedou vyhýbání se neúspěchu. Předpokládá a očekává neúspěch, selhání. Vyhýbá se trapné situaci a studu tím, že odmítá část a odmítá odpovídat na otázky. To zhoršuje problém rozvíjením nízkého sebevědomí. Rodičovská kritika a srovnávání se sestrou činí problém intenzivnějším. Učitel potvrzuje chlapovy pocity selhání. Spolužáci se mu smějí za problémy se čtením a to vede k tomu, že se chce vyhnout škole jako takové. Cítí se před nimi trapně i díky tomu, že se s nimi srovnává. To vše naznačuje jeho vnitřně atributivní styl, není schopen snažit se o změnu a všichni kolem jeho selhání přisuzují nedostatku schopností.

Konkrétní intervence:

- *změnit atribuční styl nejen u žáka, ale i u učitele a rodičů prostřednictvím psychologického zhodnocení, které může ukázat, že jeho problémy se čtením jsou změnitelné například pomocí párového čtení doma apod. Použité metody poslouží ke dvěma cílům – rozvinou jeho čtecí dovednosti a pomohou změnit postoje rodičů (příp. spolužáků).*
- *rozvoj jím vnímaných vlastních schopností (self-efficacy) a sebevědomí – díky tomu, že zjistí a objeví své silné stránky ve výtvarné výchově či dramatice.*
- *nabídnout mu různorodé způsoby práce. Učitel mu poskytne rozmanité pracovní pomůcky nebo přístupy, díky nimž bude moci zažít úspěch v plnění úkolů a odpovědi na učitelovy otázky.*

Kognitivní intervence

Obrázek stažen z: http://kbtvycvik.cz/html/cile_kurzu.html

Kognitivní intervence

Obecně

- Velký výběr kognitivních intervencí a terapií
- Výběr závisí na:
 - zhodnocení problému dle
 - úrovně žákova kognitivního rozvoje,
 - silných a slabých stránek,
- **Zaměření na změnu žakových kognitivních procesů**

Kognitivní terapie

Kognitivní terapie:

Přístupy, které zmírňují psychické utrpení pomocí korigování chybných názorů a přesvědčení

■ **Experiencální přístup:**

- silné zážitky, mají potenciál změnit chybný názor
- Interpersonální vztahy; korektivní emocionální zkušenost; očkování

■ **Behaviorální přístup:**

- Vytvořit specifické způsoby chování => změna pohledu na sebe a okolí
- Nácvik asertivity
- Systematická desenzibilace
- Nácvik podle vzoru (modelování)

Kognitivní terapie

Racionálně emoční behaviorální terapie (REBT)

Albert Ellis

Lidé jsou podle něho predisponováni mít určitá přesvědčení - o sobě, o druhých, o vnějším prostředí

Ty ovlivňují pocity a chování, některé pozitivně, jiné negativně

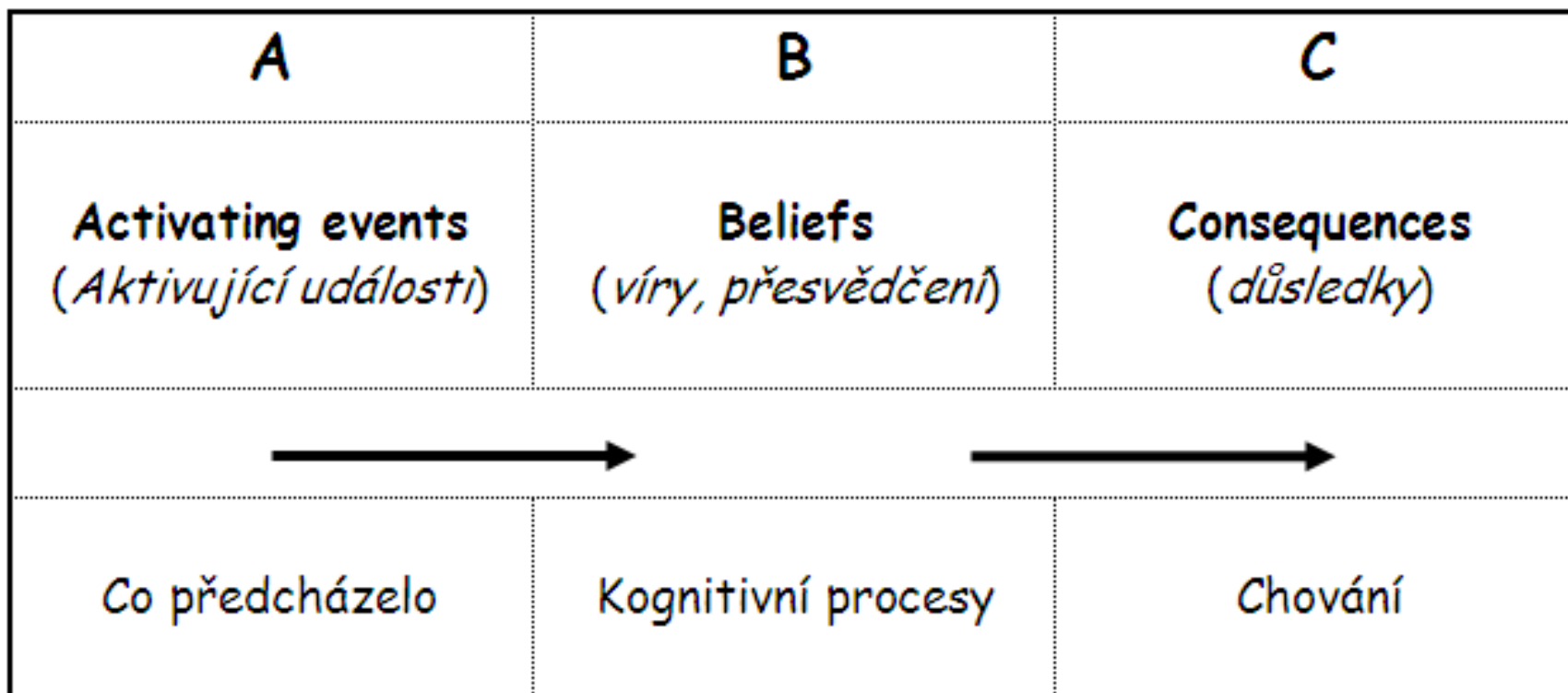
Dva typy přesvědčení

- Racionální
- Neracionální, iracionální

Kognitivní terapie

Racionálně emoční behaviorální terapie (REBT)

ABC model

Kognitivní terapie

Racionálně emoční behaviorální terapie (REBT)

Příklad:

Žák je přesvědčen, že všichni učitelé a spolužáci by ho měli mít rádi a nebo že jsou všichni proti němu.

Přesvědčení, že musí za každou cenu dosahovat nejvyšších latěk ve všech ohledech.

Cílem je zpochybnit tato zobecnění (uváděním výjimek nebo negativních důsledků).

Zaměřuje se na ***tady a teď*** spíše než na minulost

Čelí iracionálním představám na empirickém a logickém základě – ***Neodporují realitě a jsou logické?***

Kognitivní terapie

Kognitivní terapie

Aaron Beck

Fenomenologické přístupy k myšlení a chování

Jak lidé konstruují své zkušenosti? Jak je vnímají a interpretují?

Myšlenky

- záměrné - přímo dosažitelné, uchopitelné
- automatické - problematicky dosažitelné, mohou vést k emočním problémům

Kognitivní terapie

Kognitivní terapie

Změny chování lze částečně dosáhnout prostřednictvím zkoumání empirických základů daných přesvědčení

Kolaborativní empirismus – poradce s klientem spolupracují na empirickém testování přesvědčení

Povzbuzování k vytváření **alternativních interpretací** a vysvětlení, která povedou ke změnám jejich chování

Zaměření se na **přesvědčení o sobě, vnímané sebe schopnosti** (self-efficacy), atribučním stylu, předpokladech a postojích ke druhým a světu

Kognitivní terapie

Kognitivní terapie

Kognitivní terapie povzbuzuje klienta ke

- sledování svých automatických myšlenek, k rozpoznávání vztahů mezi myšlením, pocity a chováním
- nahrazování nerealistických myšlenek realistickými
- ke změně klíčových přesvědčení, která způsobují emoční a behaviorální problémy

Kognitivní terapie

Kognitivní terapie

Beckova třísloupcová technika

Situace/kontext	Myšlenky/přesvědčení	Logické chyby
Učitel mě nemá rád	Všichni učitelé mě nemají rádi	Přehnané zobecnění
Čekání na výsledek zkoušky	Byl jsem tím posledním, kdo test odevzdal, musí to dopadnout špatně Učitel se na mně neusmál, proto to musí dopadnout špatně Ale i když zkoušku neudělám, nic se neděje	Unáhlený závěr Personalizace, vztažení na sebe Bagatelizace

Kognitivní terapie

Kognitivní mediace a přístupy ke strategiím zvládnání

Trénování sebe-instruování, sebeinstrukční trénink *(Meichenbaum)*

- posilování sebekontroly zvnitřňováním instrukcí
- trénují se verbální sebe-instrukce, sebeposilování

Fáze intervence:

- Modelování žádoucího chování s jasnou instrukcí
- Imitace chování společně s jasnou sebe-instrukcí
- Imitace a šeptání sebe-instrukce
- Imitace chování se skrytou instrukcí

Kognitivní terapie

Kognitivní mediace a přístupy ke strategiím zvládnání

***Trénink schopností k řešení problémů (strukturované řešení problémů)
(D'Zurilla, Goldfried)***

Pět fází k vybavení žáka dovednostmi

- Orientace v situaci
- Definice problému, formulace
- Nalezení všemožných způsobů řešení („brainstorming“)
 - Zhodnocení výhod a nevýhod každého z nich
- Zvolení určitého řešení a plán konkrétních kroků
 - Uskutečnění
- Zhodnocení účinnosti

<http://www.pitt.edu/~groups/probsolv.html>

Kognitivní terapie

Kognitivní mediace a přístupy ke strategiím zvládnání

Protistresové očkování (Miechenbaum)

Důraz na získávání zvládacích dovedností, které žákovi umožní pracovat s malým, zvládnutelným množstvím stresu = cesta ke zvládnání větších problémů

Třífázový model:

- Instruovat žáka o tom co je to stres
- Naučit ho zvládací dovednosti – relaxační techniky, pozitivní tvrzení, sebe-posilování
- Vystavit ho stresující události, aby se naučil své nové dovednosti používat, nácvik chování

Kognitivní terapie

Kognitivní mediace a přístupy ke strategiím zvládnání

Atribuční přeškolení (Bandura, Weiner)

- Všímá si jak kauzální vysvětlení a přisuzování ovlivňuje problémové chování svých nositelů
 - Žák přeceňuje pravděpodobnost negativních událostí (nefér zacházení, nepřátelské záměry) a přejde rovnou k závěru (pohledy vždy interpretuje jako nepřátelské)
- Atribuční přeškolení povzbuzuje žáka, aby identifikoval své způsoby atribucí, přisuzování, zvláště chyby v myšlení a uvažování
- Po žákovi se chce, aby zvažoval alternativy a zkoušel je v různých kontextech
- Cílem je povzbudit ho, aby uvažoval o tom, že jeho snaha může vést k řízení svého chování a tím i k růstu představy o vlastních schopnostech (self-efficacy)

Kognitivní terapie

Kognitivní mediace a přístupy ke strategiím zvládnání

Zvládnání hněvu (anger management) (Feindler, Ecton)

- Zlost a agrese jsou chápány jako naučená chování, která jsou udržována díky posilování
- Zlost – zahrnuje jak fyziologické tak kognitivní procesy
- Agresivní děti dokáží identifikovat ohrožení nebo provokativní čin i když neexistuje (proto kognitivní)
- Cílem je sebekontrola zlosti a agrese skrze kognitivní-mediaci a redukci vzruchu
- Zhodnocení problému – sebe-monitorovací techniky (deník vzteku) a pozorování (ABC)

Kognitivní terapie

Kognitivní mediace a přístupy ke strategiím zvládnání

Zvládání hněvu (*anger management*) (Feindler, Ecton) - pokračování

Techniky zvládnání vzteku

- Žák identifikuje související myšlenky, pocity, činy – v pojmech funkční, ABC analýzy
- Cíle – stanovit je a vysvětlit (zvýšit kontrolu nad zlostí a vyhnout se provokujícím situacím)
- Trénovat sebeinstrukční techniky - lze i za pomoci hraní rolí = bezpečný prostor pro nácvik sebeinstrukčních technik
- Techniky myšlení dopředu – uvažuje o narážkách, které ho mohou vyprovokovat
- Trénink v asertivitě – asertivní prosazování svých práv namísto agrese
- Trénink relaxačních technik – redukce agresivního nabuzení
- Trénink sebe-zhodnocování, sebe-posilování. Vedení deníku zlosti – zpětná vazba

Proč se to nemusí dařit?

- Nedostatek odhodlání, nedostatek potřebných sociálních dovedností, kognitivní deficity, kultura vrstevnické skupiny, úzkost, technické problémy

Kognitivní evaluace, vyhodnocení

Všímáme si změn v kognitivních procesech během intervence.

Pozitivní změny v kognitivních procesech by se měly projevit v chování

Měla by být vytvořena před-intervenční čára (*baseline*), abychom snadno a dobře srovnali start s cílem

Klíčová literatura

BECK, Aaron T. *Kognitivní terapie a emoční poruchy*. 1. vyd.
Praha: Portál, 2005, 250 s. ISBN 8073670321.

Ayers, H., Clarke, D., Murray A. 2000. *Perspectives on Behaviour. A Practical Guide to Effective Interventions for Teachers*. David Fulton Publishers: Oxon

<http://www.afcbt.org/hopevideo>